

Assessing the role and performance of the United Nations in the Syrian crisis.

Ehsan Jafarifar, PhD student in Political Science, Islamic Azad University, Tehran Markaz Branch, Tehran, Iran
Masoud Khadimi, Assistant Professor of Law, Payame Noor University of Tehran, Tehran, Iran

Ricieved:17/06/2021

Acceptance:03/03/2022

Abstract

The Syrian crisis following the Arab Spring has been one of the most important events in West Asia since 2011, which, given the importance of Syria's geopolitical and geostrategic position, involves a complex set of political and security equations at home and abroad; The reason for the formation of the Syrian political crisis can be explained in three levels of internal, regional and international analysis. In this regard, at the domestic level, the starting point of the Syrian political crisis was 2011 and the demonstrations were mainly in the small and marginal areas of Syria as variables of the people's demands for Syrian reform, fighting corruption, reform and gaining freedom. They have been active in Syria since the first months of the war in 2011, the intensity of foreign opposition participation has gradually increased, and the crisis has become more complex. The table below summarizes the evolution of the Syrian crisis. So this is not an internal crisis and there were all kinds of regional and trans-regional actors. Since the layers of the conflict in Syria focused on the three layers of internal, regional and trans-regional actors, any real stability in Syria also depended on the coming together

of these three forces. More specifically, on the one hand, groups opposed to Bashar al-Assad, such as the Free Syrian Army, militias seceded from the Syrian army in 2011, the Nusra Front, al-Qaeda in Syria, the Islamic Front (a coalition of several Salafi Islamist groups) were supported by the West and the Arabs. On the other hand, the Syrian government, which had the support and presence of forces from Iran, Russia, Iraqi Shiite militias and Hezbollah in Lebanon; Also, while the West focused on the fall of Bashar al-Assad, it opposed the policy of Russia and China in using the veto in the Syrian case, which guided the policy of these two countries to prevent the success of the coalition against Bashar al-Assad. Although this is a field fact, it must be said that one of the reasons for the role of the United Nations in crises was due to the pervasiveness of realist views in international relations, which was reinforced by the public atmosphere after World War II and the re-defeat of legal thought.

Another efficiency and usefulness in resolving international issues The United Nations, as the most common international body with the primary mission of maintaining international peace and security in accordance with the Charter of the United Nations, acted to reduce the level of violence and its resolution; Therefore, the importance and necessity of explaining the actions of the United Nations in the largest geopolitical conflict since the end of the Cold War is the main motivation for writing this study.

The present article is a descriptive-analytical method in order to respond to this fundamental research on the role and function of UN actions and how effective it has been in resolving the Syrian crisis. In response to this question, the research hypothesis is that although the UN has adopted several resolutions in various stages of the Syrian crisis, the resolution of the Syrian conflict through

UN mediation, given the influence of trans-regional actors and the use of vetoes. Concerns about the influence of rival countries in Syria have weakened its performance in the crisis. Also, given the emergence of proxy wars, the formation of international custom by the United Nations in the face of such crises requires the passage of time. Of course, it should be noted that the UN and the Security Council are studying two important points in resolving the Syrian crisis. First, the importance of the Syrian crisis and its strategic position for the major powers will influence the decisions of the Security Council, and second, recognizing the motivation and behavior of the Security Council member forces in relation to the Syrian crisis in the interests of each of these actors. we should know that any decision that will lead to the influence of competitors will take a stand against it. However, regarding the performance of the UN, it can be said that the issuance of several resolutions, such as 2012, Resolution 2043 - Sending UN monitoring groups to Syria; 2012 Resolution 2042 - On the Syrian Civil War, the United Nations sends troops to monitor; 2012 Resolution 2059 - 30-day extension of UN troops in Syria; 2013 Resolution 2118 - Syrian civil war to destroy chemical weapons in Syria; 2014 Resolution 2139 - Syria's civil war Sending humanitarian aid to the country is one of its actions.

Keywords: Syrian crisis, UN, Russia, US, Security Council

ارزیابی نقش و عملکرد سازمان ملل متحد در بحران سوریه

مقاله ترویجی

احسان جعفری فر^۱، دانشجوی دکتری علوم سیاسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز،
تهران، ایران
مسعود خدیمی، استادیار گروه حقوق، دانشگاه پیام نور تهران، تهران، ایران

پذیرش: ۱۴۰۰/۱۲/۱۲

دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۱۷

صص: ۶۱-۳۵

چکیده

با مرور نقش و عملکرد سازمان ملل متحد در بحران‌ها و بررسی تطبیقی آن‌ها در می‌یابیم همچنان عملکرد سازمان ملل متحد نمی‌تواند مستقل و مجزا از نقش قدرت‌های بزرگ باشد. با آغاز بحران سوریه در سال ۲۰۱۱ و ایجاد مجموعه پیچیده‌ای از معادلات سیاسی و امنیتی، سازمان ملل متحد برای حل و فصل آن وارد عمل شده و کوشیده است به پایان خشونت و درگیری‌ها دست یابد. در این مقاله به دنبال پاسخ این پرسش هستیم که نقش و عملکرد اقدامات سازمان ملل متحد و میزان تأثیرگذاری آن در حل و فصل بحران سوریه چگونه بوده است؟ همچنین ضمن بررسی تلاش‌های این نهاد بین‌المللی به واکاوی و ارزیابی علمی آن بر مبنای تحلیل آیین و بررسی اسناد بین‌المللی صادر شده در این خصوص مانند قطعنامه‌های شورای امنیت می‌پردازیم. این مقاله به روش تحلیلی توصیفی و با استفاده اسناد کتابخانه‌ای نوشته شده است.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد، سازمان ملل با تصویب قطعنامه‌های متعدد و

1. ehsan_jafari_far@yahoo.com

ارسال کمک‌های بشر دوستانه کوشیده است نقش فعالی در حل بحران سوریه داشته باشد، ولی اقداماتش منجر به ترک فوری و دائمی مخاصمه در سوریه نشد و به سبب منافع و رقابت قدرت‌های بزرگ عضو شورای امنیت میزان تأثیرگذاری آن محدود شده و نفرت و کشتار و آوارگی در سوریه ابعاد گسترده‌ای یافته است. بنابراین شورای امنیت سازمان ملل با وجود ظرفیت بالقوه فصل هفتم منشور ملل متحد نتوانسته است نسبت به این بحران عملکرد مناسبی داشته باشد.

کلیدواژه‌ها: آمریکا، بحران سوریه، روسیه، سازمان ملل، شورای امنیت.

مقدمه

با توجه به تحولات سریع حقوقی و سیاسی بین‌المللی بعد از جنگ جهانی دوم، قواعد حقوقی که از ابتدای تشکیل سازمان ملل متحد در سال ۱۹۴۵ اجرا نشده بود، برحسب نوع رویدادهای روز، اجرایی شدند؛ تقاضاها از سازمان ملل متحد افزایش یافته و این افزایش سبب ناهماهنگی میان «امکانات مالی و حقوقی» نه‌چندان مناسبی شده است که سازمان در اختیار دارد و «اعتبار بین‌المللی» که سازمان از آن بهره‌مند است. سازمان ملل متحد به تقریب همه‌جا از جمله در اروپای شرقی، آفریقا، خاور نزدیک و آمریکای مرکزی با مأموریت‌های بسیار متنوع حضور دارد، اما این مأموریت‌ها در چارچوب حقوقی دقیقی انجام نمی‌شوند. برای صدور مجوز دخالت‌ها در جهت مسئولیت حفظ صلح و امنیت بین‌الملل بنابر ماده ۳۹ منشور ملل متحد و برای اجرای عملیات در محل، به قواعد حقوقی دقیق و شفافی نیاز بوده است که در منشور ملل متحد، مسئولیت اصلی پاسداری از صلح و امنیت بین‌المللی به شورای امنیت سپرده شده است. حقوق بین‌الملل ساخته خود کشورهاست و با رضایت آن‌ها اجرا می‌شود. ولی این دیدگاه پس از جنگ سرد، در تناقض با واقعیت‌ها در جامعه بین‌المللی قرار گرفته و تغییر نقش شورای امنیت به‌عنوان یک بازوی فعال در نظام حقوق بین‌الملل در بحران‌ها محسوس است.

بحران سوریه به‌دنبال بهار عربی از سال ۲۰۱۱ یکی از مهم‌ترین رویدادهای غرب آسیا شناخته می‌شود که با توجه به اهمیت موقعیت ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی این کشور، مجموعه پیچیده‌ای از معادلات سیاسی و امنیتی در بعد داخلی و خارجی در آن دخیل است. در این میان سازمان ملل متحد به‌عنوان عام‌ترین نهاد بین‌المللی

که وظیفه اصلی حفظ صلح و امنیت بین‌المللی را طبق منشور ملل متحد بر عهده دارد، برای کاستن میزان خشونت‌ها و حل و فصل آن وارد عمل شد. از این‌رو، اهمیت و ضرورت تبیین اقدامات سازمان ملل، در بزرگ‌ترین منازعه ژئوپلیتیکی پس از پایان جنگ سرد انگیزه اصلی نگارش این پژوهش است.

در مقاله حاضر با روش تحلیلی توصیفی، در پی پاسخ این پرسش هستیم که نقش و عملکرد اقدامات سازمان ملل متحد و میزان تأثیرگذاری آن در حل و فصل بحران سوریه چگونه بوده است؟ در پاسخ، این فرضیه مطرح است، اگرچه سازمان ملل قطعنامه‌های متعددی را در مراحل مختلف بحران سوریه تصویب کرده است، حل مناقشه سوریه با میانجیگری سازمان ملل متحد با توجه به نفوذ و تأثیر بازیگران فرامنطقه‌ای و استفاده از تو، به سبب نگرانی از نفوذ کشورهای رقیب در سوریه سبب ضعف عملکرد آن در بحران شده است. همچنین با توجه به نوظهور بودن جنگ‌های نیابتی، شکل‌گیری عرف بین‌المللی از سوی سازمان ملل متحد در مواجهه با این نوع بحران‌ها مستلزم گذر زمان است.

پیشینه پژوهش

با واکاوی در پیشینه پژوهش‌های مرتبط در این زمینه این نوشته‌ها را دیدیم. حبیب اله ابوالحسن شیرازی (۱۳۹۴) در مقاله «رویکرد شورای امنیت در مواجهه با بحران کشور اسلامی سوریه (۲۰۱۱-۲۰۱۶)» به ارزیابی در قالب آیین مسئولیت حمایت پرداخته است. او نتیجه می‌گیرد که بیشتر اقدامات سازمان در راستای اهداف قدرت‌های بزرگ و صدور قطعنامه به نفع تروریست‌ها و حامیان آن‌ها بوده است. سید محمدکاظم سجادیپور و سعید باغبان کندری (۱۳۹۷) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد در رابطه با بحران سوریه (۲۰۱۱ تا ۲۰۱۷)» قطعنامه‌های صادرشده از سوی این نهاد را تحلیل کرده‌اند. آن‌ها توجه کرده‌اند به دلایل به‌کارنگرفتن راه‌حل قطعی برای خروج از بحران که بیشتر ناشی از رقابت قدرت‌های بزرگ بوده است.

سجاد احرامی در پایان‌نامه دکترایش (۱۳۹۷) با عنوان «نقش و جایگاه میانجیگری سازمان ملل متحد در بحران‌های بین‌المللی با تأکید بر بحران سوریه و یمن» می‌نویسد نمی‌توان سازمان ملل را به‌عنوان نهاد مستقل و مجزا از دولت‌ها ارزیابی

کرد. زیرا این موضوع بیش از آنکه به خود سازمان ملل و شورای امنیت مرتبط باشد، به دولت‌ها و میزان هم‌سویی آن‌ها با یکدیگر و شدت و ضعف همکاری‌ها و رقابت‌های قدرت‌های بزرگ بستگی دارد. سجاد احرامی، علی توکلی طبسی و عسگر جلالیان (۱۴۰۰) در مقاله «بحران سوریه، میانجیگری بین‌المللی و جایگاه جمهوری اسلامی ایران در حل آن» به ابعاد داخلی و بین‌المللی بحران سوریه پرداخته‌اند. آن‌ها در این مقاله نتیجه می‌گیرند که نقش میانجیگری بازیگرانی چون ایران در کنار تلاش سازمان‌های بین‌المللی برای حل بحران سوریه لازم است. در این پژوهش‌ها نویسندگان مسئله نقش سازمان ملل و شورای امنیت را به صورت کلی یا فقط با تأکید بر یک رکن سازمان ملل بررسی کرده‌اند. در پژوهش حاضر ما به صورت دقیق، نقش سازمان ملل در بحران سوریه را بررسی می‌کنیم.

چارچوب نظری

ظهور واقع‌گرایی نوین بعد از شکست جامعه ملل همراه با احیای این انگاره‌های سنتی بود: دولت‌ها بازیگران اصلی در سیاست بین‌الملل‌اند، محیط یا نظام دولتی که دولت‌ها در آن زندگی می‌کنند اساساً آنارشیک است، تعارض در این نظام را در بهترین حالت می‌توان در جهت کاهش احتمال جنگ اداره کرد، اما جنگ را نمی‌توان منسوخ کرد و در کل، نکته اصلی این است که راه حل نهایی برای جنگ وجود ندارد، توسل به منافع مشترک بشر در مدیریت نظام باید مبتنی بر منافع ملی دولت‌ها باشد و بهترین راه حفظ صلح، موازنه قدرت است (Mushirzadeh, 82: 1393). در اثر فراگیر شدن دیدگاه‌های واقع‌گرایی در روابط بین‌الملل که با فضای عمومی پس از جنگ جهانی دوم و شکست دوباره اندیشه‌های حقوقی تقویت و تأیید می‌شد، تعامل حقوق و سیاست بین‌الملل به پایین‌ترین سطح خود رسید. به تبع آن، رابطه بین دورشته حقوق و سیاست بین‌الملل نیز به شدت تضعیف شد. به طوری که یکی به کلی منکر کارایی و سودمندی دیگری در حل مسائل بین‌المللی شد (vakil et al., 1389: 139).

مورگنتا، واقع‌گرای کلاسیک، در واقع‌گرایی سیاسی خود، چند نمونه مشکل‌ساز برای حقوق بین‌الملل بیان می‌کند. او می‌گوید منافع سیاسی همواره به شکل زور معنا می‌شوند. در نتیجه از اخلاق جدا هستند. واقع‌گرایی سیاسی مرزی بین چیزی که مدنظر است و چیزی که ممکن است، تعیین می‌کند، در حالی که قوانین،

مجموعه‌ای از استانداردها و انتظارها هستند. واقع‌گرایی منکر می‌شود که اصول اخلاقی جهانی امکان تعمیم به فعالیت‌های کشورها را دارد. در نتیجه، از اساس قانون وارد می‌کند. همچنین توافق‌های بین‌المللی معمولاً خود را به دلیل طبیعت سودمند دوطرفه‌شان به دوطرف تحمیل می‌کنند، اما وقتی فرمان‌برداری از حقوق بین‌الملل تأثیری مستقیم بر قدرت نسبی کشورهای درگیر دارد، مسئله به جدالی بر سر قدرت تبدیل می‌شود. این شیوه تفکر واقع‌گرا، انتقادی تخریبی برای حقوق بین‌الملل بر مبنای منطق است (Firoozabadian et al. 1394: 76-77).

از دید والتز به‌عنوان یک نواقح‌گرا اینکه چرا در نظام بین‌الملل، دولت‌ها با وجود تفاوت‌های ایدئولوژیک، سیاسی و...، در سیاست خارجی رفتار همانندی را اجرا می‌کنند و به نمایش می‌گذارند چنین پاسخ داده می‌شود که دلیل این رفتار را نه بر مبنای ویژگی‌های موجود در واحدها بلکه باید در تفسیر نظامی از سیاست بین‌الملل و نقش ساختارها بر رفتار بازیگران جست (Waltz, 1979: 59). این مسئله ما را متوجه می‌کند که چون در اندیشه واقع‌گرایی قواعد و هنجارهای بین‌المللی جایگاهی ندارند و هویت مستقلی برای قواعد قائل نیست، بنابراین قواعد و هنجارهای بین‌المللی در رفتار سیاست خارجی کشورها که منافع ملی راهنمای رفتار دولت‌ها در عرصه بین‌المللی با ساختار آنارشیک است تا زمانی ارزشمند هستند که در جهت تأمین منافع ملی باشند. پس قواعد ضمنی از سوی قدرتمندان تا جایی رعایت می‌شود که منافعشان ایجاب می‌کند. دولت‌ها را جز منافع و امنیت ملی، هیچ‌چیز محدود نمی‌کند. جهان بدون اقتدار مرکزی، جهان بدون محدودیت‌هاست و در آنجا، به تعبیر هابز، «جنگ همه علیه همه» در جریان است. اصل حکومت‌داری در روابط بین‌الملل، مفهومی متناقض است و با ماهیت واقع‌گرایی و مفهوم محوری آن، آنارشی جمع‌شدنی نیست (See Yazdan Fam, 1387: 759).

در کاربست این چارچوب نظری در حل و فصل بحران سوریه توسط سازمان ملل و شورای امنیت مطالعه دو نکته مهم است: اول، اهمیت بحران سوریه و موقعیت راهبردی آن برای قدرت‌های بزرگ بر تصمیم‌های شورای امنیت تأثیر خواهد گذاشت و دوم، شناخت انگیزه و چگونگی رفتار قدرت‌های عضو شورای امنیت نسبت به بحران سوریه در راستای منافع است که متوجه هر یک از این بازیگران می‌شود یعنی بازیگران در صورتی که بدانند هرگونه تصمیمی منجر به نفوذ رقیبان خواهد شد در مقابل آن موضع خواهند گرفت. در ادامه، نخست بحران سوریه را بررسی می‌کنیم.

شکل گیری بحران سوریه

علت شکل گیری بحران سیاسی سوریه در سه سطح تحلیل داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی تبیین می‌شود: در سطح داخلی نقطه آغاز بروز بحران سیاسی سوریه، سال ۲۰۱۱ و انجام تظاهراتی بیشتر در مناطق حاشیه‌ای و کوچک سوریه و به‌عنوان متغیرهای مطالبات مردم برای انجام اصلاحات در سوریه، مبارزه با فساد، انجام اصلاحات و کسب آزادی بوده است. در حالی که بازیگران منطقه‌ای از ماه‌های نخستین جنگ در سال ۲۰۱۱ در سوریه فعال بوده‌اند، شدت مشارکت مخالفان خارجی به‌مرور افزایش یافت و بحران ابعاد پیچیده‌تری به خود گرفت. در جدول ۱ سیر تحول بحران سوریه را به‌صورت خلاصه آورده‌ایم (Jafari Far and Ihrami, 1397: 81-82):

جدول ۱: سیر تحول بحران سوریه

سال	سیر تحول بحران سوریه (۲۰۱۱-۲۰۲۰)
۲۰۱۱	مارس: واکنش تند دولت به جرقه اعتراض‌های ضدحکومتی اوت: واکنش اوپاما برای خویشتن‌داری اسد، قطع روابط دیپلماتیک ترکیه و سوریه نوامبر: شکل‌گیری جبهه النصره توسط اعضای وابسته به القاعده عراق
۲۰۱۲	مه: کمک‌های غیرنظامی آمریکا به معترضان سوری در وضعیت اضطراری اوت: بیانه ملک عبدالله علیه بشار اسد نوامبر: خط قرمز اوپاما درباره استفاده از سلاح شیمیایی
۲۰۱۳	آوریل: خبر ابویکر بغدادی، رهبر داعش از ادغام داعش و جبهه النصره برای تشکیل دولت عراق و شام اوت: کشته‌شدن ۱۴۰۰ نفر با گاز سارین در حومه دمشق، درخواست اوپاما از کنگره برای استفاده از نیروی نظامی محدود سپتامبر: موافقت سوریه برای تحویل انبار سلاح‌های شیمیایی
۲۰۱۴	ژانویه: تصرف رقه توسط داعش، اجازه کنگره برای ارائه کمک‌های غیرنظامی در سوریه با اهداف مشخص ژوئن: ادعای داعش به برقراری خلافت در سوریه و عراق به پایتختی رقه، تغییر نام آن به دولت اسلامی سپتامبر: حملات هوایی آمریکا در سوریه، اجازه کنگره برای آمادگی و تجهیز اکتبر: تصمیم وزارت دفاع به ایجاد نیروهای مشترک آمریکایی و نیروهای ائتلافی برای هماهنگی عملیات
۲۰۱۵	۲۴ مارس: حمایت عربستان سعودی از شهر ادلب، مرکز استان ادلب که در کنترل گروه جبهه نصرت (شاخه القاعده) بود ۲۱ مه: تصرف شهر باستانی پالمیرا توسط داعش ۲۵ مه: جمع‌شدن شماری از مخالفان بشار اسد به میزبانی نورسلطان نظر‌بایف در آستانه، پایتخت قزاقستان ۹ سپتامبر: به‌دست‌گرفتن کنترل پایگاه هوایی ابوظهور توسط پیکارجویان اسلام‌گرای مخالف اسد ۱۰ اکتبر: اعلام موجودیت نیروهای دموکراتیک سوریه، ائتلافی از نیروهای کرد و عرب با حمایت ائتلاف ضد‌داعش اکتبر: آمریکا عملیات خود را در سوریه تعدیل کرد تا نیروهای ائتلافی را تجهیز کند. نیروهای مبارز کرد و دموکراتیک سوریه با یکدیگر ادغام شدند و به‌عنوان شریک آمریکا فعالیت کردند. فرستادن اولین نیروهای عملیات ویژه به سوریه.

<p>۲۹ ژوئیه: اسلام‌گرایان جبهه النصره که شاخه القاعده در سوریه محسوب می‌شوند نام خود را به جبهه فتح شام تغییر دادند و از القاعده جدا شدند.</p> <p>۲۴ اوت: ترکیه، عملیات سپر فرات را در استان حلب علیه داعش و همچنین کردهای عضو پی‌گ اجرا کرد.</p> <p>دسامبر: دولت سوریه و نیروهای متحد بسیاری از نیروهای مخالف را در شهرهای بزرگ به عقب‌نشینی واداشتند.</p>	<p>۲۰۱۶</p>
<p>۲۳ ژانویه: برگزاری مذاکرات بین‌المللی آستانه</p> <p>۲۸ ژانویه: گروه‌های جبهه فتح شام، جنبش نورالدین زنکی، لواء الحق، جبهه انصارالدین و جیش السنه با یکدیگر متحد شده و هیئت تحریر شام را در شمال غرب سوریه تشکیل دادند.</p> <p>۲۸ فوریه: چین و روسیه قطعنامه جدید شورای امنیت سازمان ملل برای تحریم دولت سوریه در واکنش به استفاده از سلاح‌های شیمیایی را وتو کردند.</p> <p>۴ آوریل: دست‌کم ۵۸ نفر در پی استفاده از گاز اعصاب در شهر خان شیخون در استان ادلب جان باختند.</p> <p>۶ آوریل: آمریکا موضعی متعلق به دولت بشار اسد از جمله یک پایگاه هوایی را در مرکز سوریه هدف قرارداد.</p> <p>مه: ترامپ به‌دنبال مسلح‌کردن کردهای نیروهای دموکراتیک سوریه. شکل‌گیری مناطق امن توسط ایران، روسیه و ترکیه</p> <p>ژوئیه: آمریکا، روسیه و اسرائیل مناطق آتش‌بس را در جنوب سوریه برقرار کردند.</p> <p>اکتبر: نیروهای دموکراتیک سوریه، رقه، پایتخت داعش را آزاد کردند.</p>	<p>۲۰۱۷</p>
<p>۲۲ ژانویه: گزارش دیده‌بان حقوق بشر در مورد خفگی گاز کلر در شهر دوما واقع در غوطه شرقی</p> <p>۱۸ مارس: شورشیان سوری با حمایت ترکیه کنترل شهر عفرین را در دست گرفتند.</p> <p>۲۸ مه: مخالفان بشار اسد با حمایت ترکیه و با قوایی ۳۵ هزار نفره ارتش ملی را تشکیل دادند.</p>	<p>۲۰۱۸</p>
<p>۲۳ مارس: داعش همه مناطق در کنترل خود در سوریه را از دست داد.</p> <p>۷ اوت: ایالات متحده آمریکا و ترکیه برای تشکیل منطقه امن در شمال سوریه به توافق رسیدند.</p> <p>۹ اکتبر: ترکیه و شورشیان سوری با حمایت آن، برای مقابله با کردهای عضو یگان‌های مدافع خلق، عملیاتی با عنوان چشمه صلح را در شمال و شمال شرقی سوریه آغاز کردند.</p> <p>۱۴ اکتبر: ایالات متحده آمریکا، ارتش خود را از شمال سوریه خارج کرد.</p> <p>۲۶ اکتبر: ابوبکر بغدادی رهبر داعش در عملیات نیروهای آمریکایی در استان ادلب کشته شد.</p> <p>۲۰ نوامبر: کمیته جدید قانون اساسی سوریه به منظور گفت‌وگو و پایان دادن به جنگ داخلی سوریه و تهیه پیش‌نویس قانون اساسی جدید برای سوریه، فعالیت خود را آغاز کرد.</p>	<p>۲۰۱۹</p>
<p>۲۷ فوریه: شورشیان سوری، دوباره کنترل شهر سراقب را به دست گرفتند.</p> <p>۱۰ ژوئن: صدها معترض در شهر دروزی نشین سویدا برای چهارمین روز متوالی در برابر بحران اقتصادی سوریه تظاهرات کردند.</p> <p>۱۱ ژوئن: به‌دنبال اعتراض‌های ضد دولتی و بدتر شدن اوضاع اقتصادی، بشار اسد رئیس‌جمهور سوریه، عماد خمیس نخست‌وزیر را برکنار کرد.</p>	<p>۲۰۲۰</p>

۶. عوامل داخلی و خارجی بحران در سوریه

در شکل‌گیری بحران در سوریه دودسته عوامل داخلی و خارجی را بیان می‌کنیم:

عوامل داخلی بحران سوریه

اول: کشور سوریه مانند دیگر کشورهای جهان سوم با فساد مالی و اداری مواجه بود.

دوم: سوریه کشوری توسعه نیافته و از نظر اقتصادی و تأمین نیازهای ضروری معیشتی با مشکلات زیادی مواجه بود.

سوم: برخی از پیامدهای بحران بین المللی اقتصادی (۲۰۰۸-۲۰۱۰) در داخل سوریه و به ویژه در بخش های اجتماعی و اقتصادی سوریه تأثیر گذاشته است. چهارم: نارسایی های قانونی و بی عدالتی در این کشور در ابعاد مختلفی، زیاد است.

پنجم: توجه نداشتن به مطالبات نسل جوان به ویژه در زمینه مشارکت سیاسی و تأمین فرصت های کار، در حالی که جوانان شبکه های ارتباطات اجتماعی اینترنتی مانند فیس بوک را در اختیار داشتند.

ششم: ناکارآمدی برخی دستگاه ها و ابزارهای رسمی و فساد بوروکراسی و فرسودگی ساختار اداری دولت در پرداختن صحیح به مشکلات مردم و کشور سوریه.

هفتم: سوء مدیریت رخداد درعا که جرقه اولیه بحران سوریه بود و به رویدادهای بعدی منجر شد (Qasemian, 1392: 61). مهم ترین مسئله، تغییرات اقلیمی و بروز خشک سالی که منجر به بیکار شدن کشاورزان بسیاری و تضعیف امنیت غذایی شد.

۶-۲. عوامل خارجی بحران سوریه

بند اول: به نظر کارشناسان داخلی و خارجی، عامل خارجی با استفاده از عوامل داخلی و برخی از مشکلات سیاسی و اقتصادی در داخل جامعه سوریه، کوشیده است اعتراض های محدود داخلی را در راستای اهداف خود به کار گیرد. در همین زمینه از کوچک ترین رویدادهای اجتماعی مانند شعارنویسی نوجوانان و تقاضای اصلاح قانون اساسی برای ایجاد بحرانی فراگیر بهره برداری کرد.

بند دوم: کهنگی ابزارها و شیوه های پرداختن به حل و فصل بحران و نیز کندی روند مدیریت بحران و ضعف در پاسخ گویی متناسب به پیامدهای آن در مراحل نخستین پیدایش و رشد آن عامل مهمی در گسترش این بحران در ابعاد گوناگون بود. این عامل نیز در کنار عامل خارجی نقش مهمی در گسترش ابعاد بحران سیاسی و امنیتی سوریه دارد. مراد از عامل خارجی نیز همان حضور قدرت های منطقه ای و فرامنطقه ای موافق و مخالف رژیم سیاسی سوریه همچون ایران و عربستان سعودی و ترکیه است.

بند سوم: آمریکا و برخی کشورهای عربی منطقه خلیج فارس دریافته اند که نتایج

تحولات سیاسی در مصر و تونس سرانجام به نفع فلسطین و حمایت از مقاومت اسلامی در منطقه و به زیان رژیم صهیونیستی و جبهه میانه‌روی عربی است. از این رو تلاش آنان در این دوره سبب ایجاد مشکلی جدید در جناح مقاومت شد. بند چهارم: مخالفت سوریه و ایران با مداخله نظامی ناتو در جنگ داخلی لیبی، نیز در این بحران بی‌تأثیر نبوده است. هرچند این مخالفت متضمن هزینه‌هایی بود؛ به شکلی که می‌توان بحران کنونی سوریه را پیامد این مخالفت‌ها دانست، زیرا سوریه تنها کشور اتحادیه عرب بود که به‌صراحت با حضور ناتو در لیبی مخالفت کرد (Qasemian, 1392: 62-63).

مواضع اعضای دائم شورای امنیت

شورای امنیت به‌عنوان یک کل دارای شخصیت حقوقی مستقل از اعضای تشکیل‌دهنده آن است، ولی منافع اعضای دائم شورا به‌شدت بر عملکرد این نهاد سایه افکنده است و با کاربرد حق وتو توسط هر یک از اعضای دائم شورای امنیت مواضع یکدستی نداشته است (See Musazadeh and Ranjbar, 1392: 24). برای ارزیابی عملکرد شورای امنیت در قبال بحران سوریه، باید مواضع اعضای دائم شورا بررسی شود. روسیه و چین به‌دلیل وتوی قطعنامه‌های پیشنهادی علیه سوریه در جلسات شورای امنیت با انتقادهای بسیار شدیدی از سوی بانیان قطعنامه‌ها مواجه شدند. به عقیده آن‌ها تنها راه‌حل بحران سوریه توجه به خواست مشروع مردم سوریه در محیطی بدون خشونت و نقض حقوق بشر است. آن‌ها ضمن تأکید بر احترام به حاکمیت ملی، استقلال و تمامیت ارضی از اقدامات اتحادیه عرب، طرح شش ماده‌ای کوفی عنان و نقش‌آفرینی سازمان ملل در سوریه و گفت‌وگو بین دو طرف درگیر را بهترین راه‌حل بحران سوریه دانسته و هرگونه اقدام در چارچوب فصل هفتم منشور ملل متحد و اقدام به تحریم و مداخله نظامی در سوریه را نپذیرفتند. مخالفت‌های کشورهای در حال توسعه به‌ویژه کشورهای اسلامی و سرانجام وتوی مکرر پیش‌نویس قطعنامه‌ها موجب شد، آمریکا در ۹ سپتامبر ۲۰۱۳ درباره طرح پیشنهادی روسیه مبنی بر نظارت بین‌المللی بر ذخایر سلاح‌های شیمیایی سوریه و نابودی آن‌ها توافق کند. به این ترتیب، با طرح راهکار سیاسی دیپلماتیک از حمله نظامی به این کشور جلوگیری کند (Gearan and Wilson, 2013).

در ابتدای بحران سوریه، روسیه نگاهی خنثی به سوریه داشت. با شدت گرفتن بحران در سوریه و مشخص شدن صف‌بندی‌ها در درون این کشور، روسیه کوشید نقش میانجیگری را در مقابل کشورهای دیگر بازی کند. در دوره‌ای نیز میزبان مخالفان سوریه بود و در نشست‌های بین‌المللی شرکت می‌کرد، اما با مشخص شدن صف‌بندی‌ها در سوریه و سخت شدن شرایط در این کشور که نتیجه دخالت‌های محور غربی، عربی و عبری بود، روسیه در کنار چین و ایران به‌ویژه پس از طرح حمله شیمیایی در سوریه با درپیش گرفتن موضع‌گیری‌هایی از روی اقتدار در مقابل غربی‌ها ایستادگی و قطعنامه‌های ضد سوری در شورای امنیت را وتو کرد. روس‌ها در اقدام بعدی با پیشنهاد طرح خلع سلاح شیمیایی دمشق، البته در کنار نقش‌آفرینی ایران و حزب‌الله لبنان و... مانع اقدام نظامی علیه سوریه شدند (Ahmadi Yaqin, 1399:119).

فرانسه، انگلیس و آمریکا نیز از زمان آغاز بحران در سوریه، اقدامات خشونت‌آمیز و سرکوبگرانه در این کشور را وحشیانه و مصداق جنایت علیه بشریت خوانده و مواضع تندی علیه بشار اسد و دولت او داشتند. آن‌ها از یک سو با ارائه کمک‌ها و حمایت‌های مالی و سیاسی به گروه‌های تروریستی و تجهیز آن‌ها به انواع تسلیحات جدید و پیشرفته و از سوی دیگر با تهیه پیش‌نویس قطعنامه‌های متعدد و ارائه آن به شورای امنیت برای تصویب نهایی در قالب جبهه واحدی علیه سوریه وارد عمل شدند. این کشورها با تشدید درگیری‌ها در سوریه به‌ویژه پس از حمله شیمیایی به حومه دمشق و کشت شدن شمار زیادی از غیرنظامیان و متوجه کردن مسئولیت آن به دولت بشار اسد، در مواضعی تند خواستار اقدام نظامی علیه این کشور شدند، اما رأی پارلمان بریتانیا در مخالفت با اقدام نظامی علیه سوریه به دلیل فشار افکار عمومی مانع از پیشبرد اهداف و منافع سه کشور عضو شورای امنیت شد، تا جایی که رایزنی‌های سیاسی و دیپلماتیک برای دستیابی به راه‌حل منطقی در دستور کار قرار گرفت (Abolhassan Shirazi, 1394: 77). بدین ترتیب مواضع اعضای دائم شورای امنیت با یکدیگر به سبب منافع و ملاحظات سیاسی و امنیتی یکسان نبوده است.

عملکرد سازمان ملل متحد

در این جا با توجه به رویکرد توصیفی مقاله مهم‌ترین کاربست سازمان ملل متحد در مناقشه بین‌المللی سوریه را تبیین و تحلیل می‌کنیم.

موضع نمایندگان سازمان ملل

بان‌کی مون، دبیر کل وقت سازمان ملل متحد ۲۷ فوریه ۲۰۱۴، در بیستین سالگرد نسل‌کشی رواندا، جنگ سوریه را مشابه نسل‌کشی در رواندا خواند و پاسخ جهان به آن را «شکست» و «شرم‌آور» توصیف کرد. او هردوی این رویدادها را درگیری‌هایی توصیف کرد که جامعه بین‌المللی در حل و فصل بحران‌های مرگبار آن شکست خورده است. همچنین او در ۲۳ آوریل ۲۰۱۴ در دومین گزارش ماهانه خود، خواستار اقدام شورای امنیت برای پایان دادن به نقض قوانین بین‌المللی توسط هر دو طرف درگیر در بحران سوریه شد و به ۱۵ عضو شورای امنیت گفت که دو طرف درگیر در جنگ سوریه، به درخواست این سازمان برای ارائه کمک‌های انسان‌دوستانه به این کشور عمل نکرده‌اند. کوفی عنان این طرح شش ماده‌ای را ارائه داد:

بند اول: دولت سوریه متعهد می‌شود در یک روند سیاسی همه‌جانبه با همه گروه‌های سوریه و برای خواسته‌های مشروع ملت سوریه و برطرف کردن نگرانی‌های موجود با نماینده سازمان ملل همکاری کرده و در این مورد هرگاه که این نماینده درخواست کند فردی را به‌عنوان میانجی معرفی کند.

بند دوم: خشونت‌های مسلحانه با همه اشکال آن باید زیر نظر سازمان ملل و برای حمایت از شهروندان و ایجاد ثبات در کشور، بی‌درنگ متوقف شود. دولت باید استحکامات نظامی خود در داخل یا خارج از مکان‌های مسکونی را برچیند و برای دست‌یافتن به توقف دائم خشونت‌های مسلحانه با نماینده سازمان ملل و زیر نظر نماینده سازمان ملل همکاری کند. این نماینده می‌کوشد تعهدات مشابهی نیز از گروه‌های مخالف و همه مسئولان در این مسئله بگیرد.

بند سوم: برای کمک‌رسانی انسانی در زمان مناسب برای همه مناطق آسیب‌دیده از کشتارها باید در نخستین مرحله کشتارهای روزانه متوقف شود و راه‌های کمک‌رسانی روزانه به‌ویژه در سطوح محلی فراهم شود.

بند چهارم: افرادی که به‌صورت گروهی بازداشت شده‌اند و به‌ویژه گروه‌های ضعیف یا شخصیت‌هایی که فقط در فعالیت‌های سیاسی مسالمت‌آمیز شرکت داشته‌اند باید آزاد شوند و به اجازه ملاقات با آن‌ها و درخواست آزادی‌شان پاسخ داده شود.

بند پنجم: باید شرایط گردش آزاد روزنامه‌نگاران در همه کشور تأمین شود و برای دادن ویزا و مجوزهای ورود، سیاست بدون تبعیضی درباره همه آن‌ها به کار گرفته شود.

بند ششم: به آزادی تجمع‌ها و حق برگزاری تظاهرات مسالمت‌آمیز احترام گذاشته شود، همان‌گونه که قانون مقرر کرده است (Hamilton, 2012).

رادیکا کوماراسوامی^۱ نماینده ویژه دبیر کل سازمان ملل متحد در امور مربوط به کودکان در درگیری‌های مسلحانه در گزارشی در ۱۲ ژوئن ۲۰۱۲، در مورد شرایط کودکان سوری در جریان خیزش مردم سوریه مدعی شد که کودکان سوری در بازداشتگاه‌های نیروهای امنیتی حکومت سوریه شکنجه و در جریان کشتار غیرنظامیان کشته می‌شوند (BBC, 2012).

موضوع مجمع عمومی

مجمع عمومی سازمان ملل متحد در ۱۷ فوریه ۲۰۱۲، با تصویب قطعنامه‌ای یازده ماده‌ای، سرکوب معترضان در سوریه را محکوم کرد. قطعنامه تصویب‌شده در مجمع عمومی از دولت بشار اسد می‌خواهد که طی ۱۵ روز طرح اتحادیه عرب را اجرایی کند. اتحادیه عرب خواستار کناره‌گیری بشار اسد از ریاست جمهوری و انتقال قدرت به معاونش بود. ۱۳۷ کشور که به این قطعنامه رأی مثبت دادند، خواستار پایان خشونت‌ها در سوریه شدند. ۱۲ کشور از جمله ایران، روسیه، چین، کوبا، ونزوئلا و کره شمالی به این قطعنامه رأی منفی دادند (sahamnews.net, 1390).

شورای حقوق بشر سازمان ملل متحد

این شورا نگرانی عمیق خود را در مورد نبود امنیت مسکن، زمین و حقوق مالکیت برای میلیون‌ها آواره سوری بیان می‌کند. از دسترسی نداشتن مردم به خدمات ضروری دولتی مانند مراقبت‌های بهداشتی، آموزشی، مزایای اجتماعی و کمک‌های بشردوستانه و خطر محرومیت ابراز تأسف می‌کند.^۲

یونیسف

در ۱۱ مارس ۲۰۱۴، صندوق حمایت از کودکان سازمان ملل در گزارشی اعلام کرد تعداد کودکانی که در سومین سال جنگ در سوریه آسیب دیده‌اند، دو برابر شده

۱. . Radhika Kumaraswamy

۲. . بنگرید به : <https://reliefweb.int/report/syrian-arab-republic/resolution-adopted-human-rights-council-24-march-2021-4622-situation>

است، آمار کودکانی که از مارس سال پیش تحت تأثیر این جنگ قرار گرفته‌اند از ۲ میلیون به ۵ میلیون و ۵۰۰ هزار نفر رسیده است و حدود ۱ میلیون کودک در مناطق و شهرهای محاصره‌شده به غذا، دارو و کمک‌های بشردوستانه دسترسی ندارند. همچنین این صندوق خواستار پایان سریع خشونت‌ها و امکان دسترسی امدادگران به کودکانی شد که در شهرهای مناطق مختلف در محاصره بودند و در مورد شرایط آینده پنج‌ونیم میلیون کودک داخل سوریه یا در کمپ‌های پناهندگان در کشورهای همسایه هشدار داد.^۱

برنامه جهانی غذای سازمان ملل متحد

شاخه کمک غذایی سازمان ملل متحد^۲ بزرگ‌ترین نهاد انسانی جهان است. در آوریل ۲۰۱۴، برنامه جهانی غذای سازمان ملل متحد هشدار داد که خشک‌سالی در سوریه جان میلیون‌ها تن از ساکنان این کشور را تهدید می‌کند و علاوه بر کمبود بودجه، به دلیل نرسیدن پول از سوی کشورهای کمک‌کننده، جنگ شرایط بسیار سختی را برای ارسال کمک‌های غذایی به وجود آورده است.^۳

کمیته نقض حقوق بشر

سازمان ملل همچنین در ۱۵ نوامبر ۲۰۱۶ دولت سوریه را به نقض حقوق بشر محکوم کرد. ایالات متحده، انگلستان، استرالیا، فرانسه، ترکیه، بحرین، کویت، اردن، قطر و عربستان سعودی از کشورهای تدوین‌کننده این طرح بودند. این قطعنامه که با ۱۱۶ رأی مثبت، ۱۵ رأی منفی و ۴۹ رأی ممتنع تصویب شد، از دولت سوریه با عبارت منفی «رژیم سوریه» یاد کرده است که این مسئله با انتقاد دمشق مواجه شد (ICANA, 1395). بشار الجعفری نماینده سوریه در سازمان ملل گفت استفاده از این عبارت به‌تثایی نشان می‌دهد که تدوین این سند با اهداف سیاسی صورت گرفته است (FARSNEWS, 1395).

شورای امنیت

شورای امنیت هم‌زمان با اوج‌گیری درگیری‌ها بیانیه‌ای را در ۳ اوت ۲۰۱۱ صادر

۱. بنگرید به: https://www.bbc.com/persian/world/2014/03/140311_nm_syria_children_unicef

2. World Food Programme (WFP)

<https://www.wfp.org/publications/syria>

۳. برای خواندن دقیق‌تر گزارش‌ها ببینید:

کرد و ضمن ابراز نگرانی جدی از این وضعیت و محکومیت نقض گسترده حقوق بشر، خواستار پایان خشونت‌ها توسط دو طرف دعوا و احترام مقامات دولت سوریه به حقوق بشر و رعایت تعهداتشان مطابق قواعد حقوق بین‌الملل شد. هم‌زمان با تشدید درگیری‌ها در سوریه، قطعنامه‌های ۲۰۴۲ و ۲۰۴۳ به ترتیب در ۱۴ آوریل و ۲۱ آوریل ۲۰۱۲ تصویب شدند. قطعنامه ۲۰۴۲ نخستین قطعنامه مصوب شورای امنیت علیه سوریه است که در آن، ضمن حمایت از فرستاده ویژه سازمان ملل و اتحادیه عرب در امور سوریه اشاره شد به تعهد این کشور نسبت به اجرای پیشنهاد طرح ۶ ماده‌ای کوفی عنان که در ۲۳ فوریه ۲۰۱۲ به‌عنوان نماینده مشترک سازمان ملل و اتحادیه عرب در مسئله سوریه منصوب شد و در ۱۶ مارس ۲۰۱۲ طرح صلحی مبتنی بر ۶ بند به شورای امنیت ارائه کرد. این قطعنامه علاوه بر محکومیت نقض گسترده حقوق بشر توسط مقامات سوری و نیز گروه‌های مسلح، خواستار توقف هرچه سریع‌تر خشونت‌ها توسط دو طرف دعوی شد

(Abolhassan Shirazi, 2015: 73-74). فهرست قطعنامه‌های سازمان ملل را در

ادامه می‌بینیم:

۱. قطعنامه ۲۰۴۲ در ۱۴ آوریل ۲۰۱۲ با اکثریت آرا: در مورد جنگ داخلی سوریه، ارسال نیرو از سوی سازمان ملل برای نظارت؛
۲. قطعنامه ۲۰۴۳ در ۲۱ آوریل ۲۰۱۲ با اکثریت آرا: فرستادن گروه نظارتی سازمان ملل به سوریه؛
۳. قطعنامه ۲۰۵۹ در ۲۰ جولای ۲۰۱۲ با اکثریت آرا: تمدید حضور گروه نظارتی سازمان ملل در سوریه به مدت ۳۰ روز؛
۴. قطعنامه ۲۱۱۸ در ۲۷ سپتامبر ۲۰۱۳ با اکثریت آرا: جنگ داخلی سوریه، برای نابودی سلاح‌های شیمیایی؛
۵. قطعنامه ۲۱۳۹ در ۲۲ فوریه ۲۰۱۴ با اکثریت آرا: جنگ داخلی سوریه، ارسال کمک‌های انسان‌دوستانه به سوریه؛
۶. قطعنامه ۲۲۵۴ در ۲۰ دسامبر ۲۰۱۵ با اتفاق آرا: ترسیم نقشه راهی برای حل سیاسی بحران سوریه، آتش‌بس، آغاز مذاکرات در اوایل سال ۲۰۱۶ و برگزاری انتخابات در مدت ۱۸ ماه؛
۷. قطعنامه ۲۲۶۸ در ۲۶ فوریه ۲۰۱۶ با اتفاق آرا در یازده

بند: ۱ تأکید بر تعهد قوی بر حاکمیت، استقلال، اتحاد و تمامیت ارضی جمهوری عربی سوریه، به رسمیت شناختن تلاش‌های دیپلماتیک در اجرای قطعنامه ۲۲۵۴ و نیز مذاکرات انجام شده مطابق با بند ۲ قطعنامه ۲۲۵۴، قدردانی از گروه حمایت بین‌المللی سوریه برای اطمینان از انتقال سیاسی در سوریه و اجرای کامل قطعنامه ۲۲۵۴ از سوی همه طرف‌های درگیر، درخواست از دو طرف درگیر برای اجرای آتش‌بس، به رسمیت شناختن تلاش‌های روسیه و آمریکا برای اجرای آتش‌بس در سوریه و...

۸. قطعنامه ۲۳۳۶ در ۲۹ دسامبر ۲۰۱۶ با اتفاق آرا به همراه پنج پیوست با هدف ایجاد آتش‌بس کامل و فوری در سوریه:^۲
تأکید بر قطعنامه‌های ۲۲۵۴، ۲۲۶۸ و بیانیه ۳۰ ژوئن ۲۰۱۲ در نشست ژنو ۱، تأکید بر حاکمیت، استقلال، وحدت و تمامیت ارضی جمهوری عربی سوریه، توجه به بیانیه مشترک وزیران امور خارجه جمهوری اسلامی ایران، روسیه و ترکیه در ۲۰ دسامبر ۲۰۱۶،^۳ توجه و قدردانی از میانجیگری‌های ترکیه و روسیه با هدف تسهیل در ایجاد آتش‌بس در سوریه، اجازه به آژانس‌ها برای امدادسانی سریع، امن و بدون مانع به سراسر سوریه، تأکید بر اهمیت استقرار کامل قطعنامه‌های شورای امنیت به ویژه قطعنامه‌های ۲۲۵۴ و ۲۲۶۸، برگزاری نشست میان دولت سوریه و نمایندگان معارضان در آستانه قزاقستان با نظارت سازمان ملل متحد در ۸ فوریه ۲۰۱۷ و سرانجام تأکید بر اینکه تنها راه حل پایدار برای بحران کنونی با فرایند سیاسی فراگیر با هدایت سوری و مبتنی بر بیانیه ژنو ۱، قطعنامه‌های شورای امنیت به شماره‌های ۲۱۱۸، ۲۲۵۴ و ۲۲۶۸ و بیانیه‌های صادر شده از گروه بین‌المللی حمایت از سوریه است. بر اساس متن قطعنامه، شورای امنیت چشم به مذاکرات آستانه دوخته است و آن را «بخش مهمی از روندی سیاسی با رهبری سوریه و با آسان‌سازی آن از سوی سازمان ملل» می‌داند.

1. <https://www.un.org/press/en/2016/sc12261.doc.htm>

۲. برای بررسی بیشتر بنگرید به: <https://www.un.org/press/en/2016/sc12663.doc.htm>

۳. ۲۰ دسامبر ۲۰۱۶، بیانیه‌ای از سوی سه کشور ایران، روسیه و ترکیه منتشر شد که به بیانیه مسکو شهرت یافت. اجرانشدن نقش آمریکا از یک سو و حضور ایران و ترکیه از سوی دیگر، این بیانیه را متفاوت می‌کرد. در آخرین بند آن آمده بود: «ایران، روسیه و ترکیه بر اراده خود برای مبارزه مشترک با داعش و النصره و تفکیک میان آن‌ها و گروه‌های معارض مسلح تأکید می‌کنند.» معنای این بند، پذیرش تفکیک گروه‌های مسلح مخالف بشار اسد در سوریه از سوی ایران است. در هر صورت، بیانیه مسکو با ظاهری حقوقی، در قالب قطعنامه ۲۳۳۶ در آخرین روزهای سال ۲۰۱۶ از سوی شورای امنیت سازمان ملل متحد صادر شد.

دلایل ضعف میانجیگری در بحران سوریه

با گذشت ده سال از جنگ، با تخمین ۶۰۰ هزار کشته و ۱۱ میلیون آواره، سوریه هیچ روند صلح پذیرفتنی را در پیش نگرفته است و البته چشم اندازهای این کشور برای حل مناقشه هرگز تیره‌وتار نبوده است. بر اساس آمار سازمان ملل، ۲ میلیون سوری در فقر شدید زندگی می‌کنند. نان و سوخت کم‌یاب است. کشوری که در گذشته گندم به همسایگان خود صادر می‌کرد در حال حاضر نمی‌تواند جمعیت خود را تغذیه کند. تخمین زده می‌شود که ۱۳،۴ میلیون نفر در سال جاری (۲۰۲۱) به کمک‌های بشردوستانه نیاز داشته باشند، در صورتی که این رقم در سال گذشته ۱۱ میلیون نفر بوده است (Bibbo, 2021). همچنین از سال ۲۰۱۱، میانگین امید به زندگی، ۲۰ سال کاهش یافته است. سیستم مراقبت‌های بهداشتی به دلیل بحران به شدت مختل شده است و فقط ۵۰ درصد بیمارستان‌ها و ۴۷ درصد مراکز مراقبت‌های اولیه بهداشتی از ژوئن ۲۰۲۰ به صورت کامل فعال هستند. اختلال در زنجیره تأمین پزشکی همراه با کاهش اقتصادی و اجتماعی، دسترسی مردم به نجات را کاهش داده است (Healthcluster, 2020). با وجود این، سازمان ملل نتوانسته است با موفقیت این بحران را حل و فصل کند. در ادامه دلایل ضعف میانجیگری سازمان ملل در بحران سوریه را بیان می‌کنیم:

دوقطبی بودن در شورای امنیت

در باره تحولات سوریه و دلایل ضعف میانجیگری سازمان ملل، ابتدا باید به ماهیت این بحران توجه کنیم؛ ناظران بین‌المللی بر این باورند که رویدادهای سوریه بیش از آنکه منشأ داخلی داشته باشد، منبع خارجی دارد و مشکلات داخلی سوریه فرصتی برای بهره‌برداری و رقابت بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی ایجاد کرده است. از این رو، با استناد به دخالت‌های آمریکا، فرانسه، آلمان، اسرائیل، عربستان سعودی، قطر و ترکیه این بحران وجه بین‌المللی یافته است و ریشه اعتراض‌ها در این کشور، متفاوت از جنبش‌های مردمی کشورهای منطقه است (Nejat and Jafari Valdani, 2013: 32). در یکسو، گروه‌های مخالف بشار اسد مانند ارتش آزاد سوریه، نظامیان جداشده از ارتش سوریه در سال ۲۰۱۱، جبهه نصرت شاخه رسمی القاعده در سوریه، جبهه اسلامی (ائتلافی از چندین گروه اسلام‌گرای سلفی) مورد حمایت غرب و اعراب

قرار داشتند و در سوی دیگر، حکومت سوریه که از پشتیبانی و حضور نیروهای ایران، روسیه، شبه‌نظامیان شیعه عراقی و حزب‌الله لبنان برخوردار بود؛ بنابراین این بحران تحت تأثیر مجموعه‌ای از رفتارها و مواضع دو طرف تعارض شکل گرفت که منجر به تصمیم‌گیری واحدی نمی‌شد.

نبود اجماع و توی قطعنامه‌ها

در حالی که غرب اراده خود را بر سقوط بشار اسد متمرکز کرد، در مقابل سیاست روسیه و چین در پرونده سوریه در استفاده از حق وتو بود که سیاست این دو کشور را در راستای جلوگیری از موفقیت ائتلاف ضد بشار اسد هدایت می‌کرد. این سیاست سبب شد از آغاز بحران تا سال ۲۰۱۸ در مجموع ۱۶ قطعنامه شورای امنیت وتو شود که سهم، چین شش بار و روسیه دوازده بار است (Mohammadi, 2019: 76). این وتوها با رویکرد سیاسی بود زیرا فرانسه، انگلیس و آمریکا مواضع تندی علیه اسد و دولت وی گرفته بودند. مهم‌ترین اهداف غرب از سقوط بشار اسد این‌ها بود: جایگزین کردن دولت طرفدار غرب به جای بشار اسد، تضعیف محور مقاومت و کاستن از نفوذ ایران در منطقه، تضمین امنیت اسرائیل، دسترسی به منابع سوریه، کاستن نفوذ روسیه در سوریه به‌ویژه آنکه این کشور، پایگاه نظامی داشت. در همین زمینه، آن‌ها با ارائه کمک‌ها و حمایت‌های مالی و سیاسی به گروه‌های تروریستی و تجهیز آن‌ها به انواع تسلیحات جدید و پیشرفته و همچنین با تهیه پیش‌نویس قطعنامه‌های متعدد و ارائه آن به شورای امنیت برای تصویب نهایی در قالب جبهه واحدی علیه سوریه وارد عمل شدند. این کشورها با تشدید درگیری‌ها در سوریه به‌ویژه پس از حمله شیمیایی به حومه دمشق و کشته شدن شمار زیادی از غیرنظامیان و متوجه کردن مسئولیت آن به دولت بشار اسد، در مواضعی تند خواستار اقدام نظامی علیه این کشور شدند، اما در مخالفت با اقدام نظامی علیه سوریه به دلیل فشار افکار عمومی و دیگر کشورها مانع از پیشبرد اهداف و منافع سه کشور عضو شورای امنیت شدند، تا جایی که رایزنی‌های سیاسی و دیپلماتیک برای دستیابی به راه حل منطقی در دستور کار قرار گرفت (Abolhassan Shirazi, 1394: 77).

در بحران سوریه یک‌طرف درگیری، روسیه و چین بودند که از اسد حمایت می‌کرد، بنابراین با هرگونه تصویب مداخله نظامی در شورای امنیت نیز مخالف

می‌کردند. حفظ فشار اسد و جلوگیری از حمله به‌عنوان عاملی در جهت منع نفوذ غرب برآورد می‌شود. در همین زمینه و برای تثبیت اسد، حتی در اواخر دسامبر ۲۰۱۷ دولت روسیه گفت که نیروهایش را به‌صورت دائمی در سوریه مستقر می‌کند. این اقدام علاوه بر نفوذ روسیه عامل بازدارنده هرگونه اقدام نظامی غرب نیز علیه سوریه بود. بنابر اعلام مقامات روسیه غیر از مبارزه با سازمان‌های تروریستی مانند دولت اسلامی، اهداف روسیه شامل کمک به دولت سوریه در پس‌گرفتن سرزمین از گروه‌های مختلف ضد دولتی بود که ایالات متحده و مداخله آمریکا در سوریه به‌عنوان «مخالفان میانه»^۱ تجهیز می‌شد که از نظر ژئوپلیتیکی به معنای سیاست تقابل با غرب و عقب‌راندن نفوذ ایالات متحده در سوریه است (-SECRET: see Bases, 2021). روسیه می‌دانست که هرگونه اقدام نظامی غرب و تکرار سناریوی لیبی منجر به از دست رفتن منافع این کشور خواهد شد. در مقابل غرب نیز با اصرار بر سرنگونی اسد هرگونه فرصتی را برای میانجیگری بهتر سازمان از میان می‌برد. یکی از دستاوردهای روسیه برای حفظ اسد، استفاده بلندمدت از پایگاه بندر طرطوس تا سال ۲۰۴۲ است. از دلایل اهمیت این پایگاه، نزدیکی به ناوگان دریایی روسیه در بندر سواتوپل^۲ در جزیره کریمه، تعادل در محور دفاعی در رویارویی با ناتو و غرب هستند. همچنین پایگاه هوایی حمیم در لاذقیه تا ۴۹ سال هم دوباره تمدید شد که امکان می‌دهد تا کل خاورمیانه و نیمی از شمال آفریقا در دسترس نیروی هوایی روسیه باشد (Takhshid and Shoja, 1398:320)؛ بنابراین هرگونه سقوط فشار اسد به ضرر روسیه تمام می‌شد و روسیه به‌عنوان یکی از اعضای دائم شورای امنیت، ضمن حمایت قاطع از نظام حاکم سوریه و جلوگیری از تصویب قطعنامه‌های ضدسوری در شورای امنیت و تداوم کمک‌های نظامی تسلیحاتی به این کشور، کوشید اهداف و منافع خود را در بحران سوریه و در مقابل غرب دنبال کند. این نگاه واقع‌بینانه سیاسی روش‌های حقوقی را کم‌رنگ می‌کرد. بنابراین بر اساس تحلیل واقع‌گرایانه از رفتارهای شورای امنیت، منافع اعضای دائم شورا به‌شدت بر عملکرد این نهاد سایه افکنده است و اگرچه شورای امنیت به‌عنوان یک کل دارای شخصیت حقوقی مستقل از اعضای تشکیل‌دهنده آن است، مواضع مختلف آن‌ها موجب

1. moderate opposition
2. Sevastopol

می‌شود شورا در انجام وظیفه اصلی خود با کار بست حق و تو توسط هر یک از اعضای دائم، ناتوان شود (Musazadeh and Ranjbar, 1392:24).

در سپتامبر ۲۰۱۶، روسیه و آمریکا بر سر آتش بس توافق کردند و بر رژیم اسد و گروه‌های شورشی فشار آوردند تا به آن پایبند باشند. اما پس از حمله هوایی آمریکا، اسد به توافق پایان داد (Grin, 219). سرانجام، فضای حاکم بر افکار عمومی جهان علیه اقدام نظامی در سوریه در کنار مخالفت‌های کشورهای در حال توسعه به ویژه کشورهای اسلامی و در نهایت و توی مکرر پیش‌نویس قطعنامه‌های پیشنهادی به شورا از سوی چین و روسیه موجب شد، آمریکا و روسیه در ۹ سپتامبر ۲۰۱۳ در مورد طرح پیشنهادی روسیه مبنی بر نظارت بین‌المللی بر ذخایر سلاح‌های شیمیایی سوریه و از میان بردن آن‌ها توافق کنند. به این ترتیب با طرح راهکار سیاسی دیپلماتیک از حمله نظامی به این کشور جلوگیری شد (Gearan and Wilson, 2013).

بی‌توجهی به کشورهای مؤثر

همان‌گونه که از ابتدای بحران سوریه مشخص بود این یک بحران داخلی نیست و انواع بازیگران منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای در آن حضور داشته‌اند. از آنجا که لایه‌های درگیری در سوریه، سه لایه بازیگران داخلی، منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای بود، هرگونه برقراری ثبات واقعی در سوریه نیز به گردهم آمدن این سه نیرو بستگی داشت. شکست غرب و متحدان منطقه‌ای آن در نابودی اسد و پس‌روی نیروهای معاند او سبب شد که سرانجام فرصت مناسبی برای برقراری آتش بس و رسیدن به گفت‌وگو فراهم شود. رویکرد چرخش راهبردی کشورهای متخاصم از جمله ترکیه نیز سبب شد ابتکار گفت‌وگو برای صلح بهتر پیش رود. مشارکت ایران در مذاکرات سوریه چیزی است که واسطه‌های سازمان ملل سال‌ها به دنبال آن بودند و این مدت طولانی با مخالفت کاخ سفید روبه‌رو می‌شد. قابل توجه‌ترین لحظه در ژانویه ۲۰۱۴ اتفاق افتاد که بان‌کی مون، دبیر کل در یک کنفرانس خبری اعلام کرد که از مقامات ایرانی برای شرکت در مذاکرات صلح در ژنو دعوت کرده است. آمریکایی‌ها بلافاصله اعتراض کردند و فردای آن روز، او عقب‌نشینی کرد و به خبرنگاران گفت که ایران دعوت نشده است (Erdbrink, Chan, & Sanger, 2015).

موفق نبودن الگوی میانجیگری دبیران کل

نمایندگان سازمان ملل نیز نتوانستند میانجیگری موفقیتی داشته باشند و طرح‌های آن‌ها با شکست روبه‌رو شد. راهبرد عنان براساس اهرم فشارهای بین‌المللی یکپارچه بود. میانجیگری‌های موفق پیشین او در کنیا و کامبوج به او ثابت کرده بود که حتی در جایی که تهدید زودهنگامی وجود نداشته باشد، اجماع یکپارچه بین قدرت‌های خارجی می‌تواند فشار کافی ایجاد کند تا حتی به ظاهر غیرقابل تغییر از مقامات کنونی به روند صلح منتقل شود. هم برای رژیم و هم برای مخالفان، این فشار روشن و یکپارچه نبود. امتناع روسیه و چین از واکنش به نقض آتش‌بس توسط رژیم برای دولت سوریه روشن کرد که اهرم عنان هیچ معنایی ندارد. برای مخالفان، سیگنال‌های غرب که از برکناری اسد حمایت می‌کند «امیدواری بی‌دلیل را تزریق کرد. ... اشتباهی آن‌ها را برای جست‌وجوی تقریب میانجی کاهش داد». برخی از پژوهشگران ادعا می‌کنند که این بزرگ‌ترین ضعف طرح صلح است و ادعا می‌کنند که بیش از حد بر فشار خارجی تکیه کرده است و در همان حال به رژیم «انگیزه‌های محدودی می‌دهد برای پذیرش طرحی که به مخالفانش قدرت می‌بخشد». اگر طرح عنان جدی گرفته شود، رژیم و مخالفان باید بین پیوسته‌های بین توصیه‌های میانجی و تصمیم‌ها و اقدام‌هایی که این اعضای جامعه بین‌المللی انجام می‌دهند، به‌ویژه در مواجهه با امتناع یا تمایل نداشتن به پایبندی به تعهدات. در عوض، شورای امنیت سازمان ملل متحد، مدام اهرم فشار احتمالی را که عنان در اختیار داشت، تضعیف کرد. در نتیجه، منجر به امتناع دو طرف از رعایت شرایط آن شد. شکست رویکرد عنان به رهبری سوریه منجر به تغییر راهبردهایی شد که در سند خلاصه‌شده به‌عنوان بیانیه ژنو بیان شد (Cranna, 2020).

بدین ترتیب، نبود اهرم مناسب در اختیار عنان و موانع مذاکره با طرف‌های ثانویه، روند میانجیگری را پیچیده کرد. اولین راهبرد او، ترویج خشونت به رهبری سوریه بود. با این حال، این راهبرد شکست خورد، زیرا نه رژیم و نه مخالفان خود را در بن‌بست آزادکننده‌ای نمی‌دیدند و معتقد نبودند که عنان در صورت ادامه خشونت اهرم قابل ملاحظه‌ای علیه آن‌ها داشته باشد. پاسخ عنان این بود که راهبرد خود را برای تمرکز بیشتر بر بازیگران بین‌المللی اصلی درگیر در جنگ، یعنی روسیه و ایالات متحده تطبیق دهد. این رویکرد از بالا به پایین نیز با شکست مواجه شد،

زیرا شورای امنیت سازمان ملل متحد وحدت اساسی نداشت تا بتواند به‌عنوان اهرم مناسب برای عنان عمل کند. عنان شش ماه بعد در آگوست ۲۰۱۲ استعفا کرد، زیرا حق وتوی درون شورای امنیت را نامیدکننده و مانع یافت.

نفر بعدی اخضر براهیمی^۱ این نظر را تصدیق کرد؛ او معتقد بود عنان شکست خورده است، چون از حمایت مهم شورای امنیت سازمان ملل برخوردار نبود (Nichols & Sleiman, 2012). اینکه او اسد را محکوم نکرد، سبب شد تا شورشیان به اهداف او مشکوک شوند. او جایگزین‌هایی برای برنامه اصلی عنان - آتش‌بس و مذاکرات در مورد انتقال پیدا نکرد. اولین اقدام عمومی او تلاش برای برقراری آتش‌بس در اکتبر ۲۰۱۲ بود. پس از این شکست، او دوباره به دیپلماسی آرام عقب‌نشینی کرد و مذاکرات باز با مقامات آمریکایی و روسی را آغاز کرد. او امیدوار بود در صورت سقوط اسد چارچوبی برای مذاکرات جدی‌تر بین مسکو و واشینگتن ایجاد کند و روسیه را وادار به تجدیدنظر در موضع خود کند (Gowan, 2013). بدین ترتیب، با سقوط نکردن بشار اسد و شکست آتش‌بس‌ها او نیز ناکام بود.

سومین نماینده، دی میستورا بود. او ابتداءً روش‌های مختلفی را در مورد مناقشه سوریه آزمایش کرد. سرانجام به راهبرد قدیمی سازمان ملل متحد در مذاکرات ژنو بازگشت، زیرا مخالفان و غرب او را مستقل نیافتند. در مذاکرات ژانویه ۲۰۱۸ در سوچی، روسیه کوشید تا کنترل همه گروه‌های سوری، به‌ویژه انتخاب یک گروه تا حدی طرفدار اسد در میز مذاکره و استفاده از آن‌ها را برای کنترل رفتار گروه مخالف کوچک به‌کار گیرد. دی میستورا با حضور به‌عنوان ناظر در این جلسه، این مذاکرات را مشروعیت بخشید و تنها پس از فشار شدید دولت‌های آمریکا و فرانسه از ادامه خودداری کرد (Syriaaccountability, 2018). همچنین در سپتامبر ۲۰۱۸ نیکو هیلی، سفیر آمریکا در جریان جلسه‌ای در شورای امنیت سازمان ملل در مورد وضعیت ادلب، دی میستورا را مجبور به اعتراف کرد که او پیشنهاد خاصی برای حل و فصل امنیت وضعیت ادلب ندارد. به‌علاوه به‌نظر می‌رسد که دی میستورا به‌جای محکوم کردن هر مورد نقض حقوق بشر براساس حقیقت‌یابی و مستندسازی، برای نگه‌داشتن دولت سوریه بر سر میز مذاکره مدارا می‌کرد. در مارس ۲۰۱۶، او در جلسه ویدئویی در شورای امنیت سازمان ملل در مورد وضعیت غوطه گفت احتمال کشته‌شدن غیرنظامیان

1. Lakhdar Brahimi

در مناطق در کنترل دولت به همان اندازه در مناطق در کنترل مخالفان وجود دارد (Gowan, 2013).

این اقدامات از سوی مخالفان و غرب به منزله شکست روند مذاکرات و میانجیگری سازمان ملل بود. به نظر برخی، اشتباه دی میستورا این بود که کوشید تا بسیار فراگیرتر عمل کند. چراکه این درگیری را بخشی از یک رقابت بزرگ منطقه‌ای می‌دانست که پویایی‌های ژئوپلیتیکی را تغییر داده است. برای زمینه‌سازی مذاکرات، ابتدا مشاوره‌های فردی با صدها رهبر، گروه و جناح در ژنو انجام داد. مدت کوتاهی پس از آن، او طی دو هفته بیش از ۲۵۰۰۰ مایل سفر هوایی را برای دیدار با مقامات سوریه، اردن، عربستان سعودی و چین ثبت کرد. با وجود این، تحلیلگران سیاسی از او به دلیل همکاری کافی نکردن با مخالفان، قربانی دست‌کاری رژیم و تمرکز بر روند سیاسی به قیمت کاهش خشونت علیه غیرنظامیان انتقاد کرده‌اند. حتی معاون سیاسیش، موین ربانی، نیز استعفا داد و او را بی‌کفایت خواند (Frankel, 2016). این عوامل نشان‌دهنده ضعف میانجیگری نمایندگان سازمان ملل و دست‌نیافتن به موفقیت بود.

نتیجه

با شروع اختلاف‌ها در سوریه و اوج‌گیری بحران به‌وجودآمده در آن، کشورها و قدرت‌های مختلفی وارد عمل شدند؛ چه به‌عنوان حامی و چه به‌عنوان برافروزنده این بحران. با توجه به آنچه گفتیم، مشخص است که هفت تابع فعال حقوق بین‌الملل در قالب کنشگر کلان در تحولات سوریه وجود داشته‌اند: سازمان ملل، آمریکا، روسیه، ایران، ترکیه، عربستان و قطر. برای سازمان ملل، با توجه به عملکردی که از این سازمان در تحولات سوریه دیدیم، مشخص است که سوریه در عمل میدان ناکامی‌ها بوده است و طرح‌های مختلفی که از سوی این سازمان برای پایان‌دادن به بحران سوریه مطرح شد نتیجه‌بخش نبود. استعفای نماینده‌های سازمان ملل از مأموریت میانجیگری در سوریه از ناکامی‌های مهم سازمان ملل در بحران سوریه است. مشکلات زیادی پیش از مذاکرات و هنگام مذاکرات به وجود آمد که بر روند مذاکرات صلح نیز تأثیر گذاشت: نخست، قبل از شروع دور، دوطرف درگیر و جامعه

۱. برای توضیحات بیشتر بنگرید به: <https://www.theguardian.com/world/2015/jul/30/staffan-de-mistura-man-with-toughest-job-in-world-syria>

بین‌المللی نتوانستند بر سر اینکه چه کسی باید پای میز مذاکره بنشیند توافق کنند؛ دوم، مخالفان معتدل از دیدار با اسد خودداری کردند، زیرا بر راه حلی که اسد را از قدرت برکنار کند اصرار داشتند؛ سوم، پیش‌شرط‌هایی مانند آتش‌بس و تحویل کمک‌های بشردوستانه نیاز بود که دی‌مستورا از پذیرفتن آن خودداری کرد؛ چهارم، دوطرف مایل به گفت‌وگو با یکدیگر نبودند. به‌طور کلی، مهم‌ترین فعالیت‌های سازمان ملل در زمینه بحران سوریه را می‌توان این‌گونه برشمرد:

۱. سکوت اولیه در مورد دخالت کشورهای خارجی در یک کشور عضو سازمان ملل؛

۲. حمایت رسمی و غیررسمی از معارضه سوریه؛

۳. تعیین سه نماینده ویژه و فرستادن آن‌ها به سوریه (کوفی عنان، اخضر ابراهیمی و استفان دی‌مستورا)؛

۴. برگزاری دو کنفرانس بین‌المللی برای حل بحران سوریه در ژنو؛

۵. فرستادن نمایندگان ویژه برای جمع‌آوری سلاح‌های شیمیایی در سوریه؛

۶. صدور بیانیه‌های موردی در حمایت از معارضه در قالب حقوق بشر، آوارگان و...؛

۷. صدور چند قطعنامه از جمله ۲۰۱۲ قطعنامه ۲۰۴۳ - فرستادن گروه‌های نظارتی سازمان ملل به سوریه؛ ۲۰۱۲ قطعنامه ۲۰۴۲ - در مورد جنگ داخلی سوریه، فرستادن نیرو از طرف سازمان ملل برای نظارت؛ ۲۰۱۲ قطعنامه ۲۰۵۹ - به مدت ۳۰ روز تمدید گروه‌های سازمان ملل در سوریه؛ ۲۰۱۳ قطعنامه ۲۱۱۸ - جنگ داخلی سوریه برای نابودی سلاح‌های شیمیایی در این کشور؛ ۲۰۱۴ قطعنامه ۲۱۳۹ - جنگ داخلی سوریه، ارسال کمک‌های انسان‌دوستانه به این کشور.

از نتایج بحث در زمینه تحولات سوریه برمی‌آید که صحنه سوریه به قدری پیچیده است که سازمان ملل متحد نتوانسته است و نمی‌تواند در آنجا راه‌کار روشنی را دنبال کند. موضوعات انسانی در این کشور از مسائلی است که در این بحران حتی سازمان ملل را نیز با مشکلاتی روبه‌رو کرده است. از این بحران‌ها که خود می‌تواند موضوع پژوهش مستقل دیگری باشد، معضل پناهندگان و آوارگان سوری است که بنا به دلایلی مانند شرایط جنگی و تغییرات اقلیمی ناشی از آن به آوارگی و پناهندگی زیست‌محیطی روی آورده‌اند.

References

1. Abolhassan Shirazi, Habibollah (2015), The Security Council's approach to the crisis in the Islamic Republic of Syria (2016-2011), Quarterly Journal of Political Research in the Islamic World, Year 5, Issue 4, Winter 2015, pp. 51-86 [In Persian]
2. Ahmadi Yaghin, Mohammad Reza (2016), Explaining Russia's Foreign Policy in the Syrian Crisis, Quarterly Journal of Political Interpretation, Year 2, Issue 3, Spring 2016, pp. 137-101 [In Persian]
3. Bagheri Dolatabadi, Ali (2017), Comparison of Obama and Trump Policies in the Face of the Syrian Crisis, Political-Economic Quarterly, No. 309, pp. 231-212 [In Persian]
4. BBC. (2012, march 1). سازمان ملل خواستار ورود عاجل نماینده کمکرسانی اش. به سوریه شد. Retrieved from bbc: https://www.bbc.com/persian/world/2012/03/120301_u14_unsc_amos_syria.shtml
5. Bibbo, B. (2021, FEB 28). Retrieved from Analysis: Syria's peace process and the Russian and US roles: <https://www.aljazeera.com/news/2021/2/28/analysis-syrias-peace-process-and-the-russian-and-us-role>
6. Cranna, T. (2020, JUL 02). Retrieved from The Barriers and Weaknesses of Kofi Annan's Mediation Efforts in Syria: <https://www.e-ir.info/2020/07/02/the-barriers-and-weaknesses-of-kofi-annans-mediation-efforts-in-syria/>
7. Erdbrink, T., Chan, S., & Sanger, D. (2015, OCT 28). Retrieved from After a U.S. Shift, Iran Has a Seat at Talks on War in Syria: <https://www.nytimes.com/2015/10/29/world/middleeast/syria-talks-vienna-iran.html>
8. Faridi Iraqi Abdul Hamid (1990). Peaceful Methods of Resolving International Disputes, Office of Political and International Studies, Tehran, Iran. [In Persian]
9. Firoozabadian, Mehdi; Jalali, Mahmoud; Raeisi, Leila (2015), The

Impact of Realistic Theories of International Relations on the Development of International Law, Quarterly Journal of Public Law Research, Year 17, Issue 48, Fall 94, pp. 95-69 [In Persian]

10. Frankel, S. (2016, feb 29). Retrieved from Staffan de Mistura: a 'chronic optimist' takes on Syria (part 2): <https://www.aspistrategist.org.au/a-chronic-optimist-takes-on-syria-part-2/>

11. Gearan, A. and Wilson, S. (2013) U.S, Russia Reach Agreement on Seizure of Syrian Chemical Weapons Arsenal, Retrieved February 27, 2014, available at: https://www.washingtonpost.com/world/us-russia-reach-agreement-on-seizure-of-syrian-chemical-weapons-arsenal/2013/09/14/69e39b5c-1d36-11e3-8685-5021e0c41964_story.html

12. Ghaedi, Mohammad Reza (2003), Theoretical Components of Crisis, Strategy, No. 29, pp. 332-317

13. Gilsom, A. and Wilson, S. (2013) U.S, Russia Reach Agreement on Seizure of Syrian Chemical Weapons Arsenal, Retrieved February 27, 2014, available at: https://www.washingtonpost.com/world/us-russia-reach-agreement-on-seizure-of-syrian-chemical-weapons-arsenal/2013/09/14/69e39b5c-1d36-11e3-8685-5021e0c41964_story.html

14. Gowan, R. (2013, JAN 18). Retrieved from Brahimi's final acts: https://ecfr.eu/article/commentary_brahimis_final_acts/

15. Grin. (2019). Retrieved from The United Nations Mediation During The Syrian War. Tactics And Reasons For An Unsuccessful Long-Term Peace Agreement: <https://www.grin.com/document/900192>

16. Hamilton, D. (2012) Text of Annan's six-point peace plan for Syria, Reuters, World News, 4 April, available at: <http://www.reuters.com/article/us-syria-ceasefire-idUSBRE8330HJ20120404>

17. Jafari Far, Ehsan; Ehrami, Sajjad (1397), The Regional Impacts of Hezbollah and Israel Involvement in the Syrian Crisis, Quarterly Journal

- of Southwest Asian Studies 1397, No. 1, pp. 99-73[In Persian]
18. Kazemi, Seyed Ali Asghar (1987). International Crisis Management, Tehran: Office of Political and International Studies. [In Persian]
19. Mohammadi, Adlene, (2019). “La stratégie russe en Syrie : de la fermeté à la prudence”, hestia.hypotheses.org, novembre 2019. <https://hestia.hypotheses.org/1225>
20. Mohammadi, Adlene, (2019). “La stratégie russe en Syrie : de la fermeté à la prudence”, hestia.hypotheses.org, novembre 2019. <https://hestia.hypotheses.org/1225>
21. Moshirzadeh, Homeira (2014), Evolution in Theories of International Relations, Samat Publishing, Ninth Edition[In Persian]
22. Musazadeh, Reza and Ranjbar, Reza (2013). A Comparative Study of the Security Council Performance in Relation to Libya, Yemen, and Bahrain (2011-2011) from the Perspective of International Law, Quarterly Journal of International Organizations, First Year, No. 3. [In Persian]
23. Nejat, Seyed Ali; Jafari Valdani, Asghar (2013), Political Research, No. 8, pp. 29-49[In Persian]
24. Nichols, M., & Sleiman, M. (2012, AUG 16). Retrieved from Brahimi against Annan’s ‘failed approach’ on Syria-source: <https://www.reuters.com/article/syria-crisis-un-idUSL2E8JFDJI20120815>
25. Qasemian, Roh A ... (2013). Exploring the Developments in Syria: Roots, Actors, and Consequences, Tehran, Institute for West Asian and African Studies, Civilization University.
26. SECRET-BASES. (2021, JUL 14). Retrieved from Russian military intervention in the Syrian civil war: https://www.secret-bases.co.uk/wiki/Russian_military_intervention_in_Syria
27. SECRET-BASES. (2021, JUL 14). Retrieved from Russian military intervention in the Syrian civil war: <https://www.secret-bases.co.uk/wiki/>

Russian_military_intervention_in_Syria

28. Syriaaccountability. (2018, NOV 08). Retrieved from De Mištura's Mistakes: What the New UN Special Envoy Should Learn from the Past Four Years: <https://syriaaccountability.org/updates/2018/11/08/de-mišturas-mistakes-what-the-new-un-special-envoy-should-learn-from-the-past-four-years/>

29. Takhshid, Mohammad Reza, Shoja, Morteza (1398), Preserving the sphere of influence: An explanation of Russia's foreign policy in the face of the Syrian crisis, Central Eurasian Studies, Volume 21, Number 1, Fall and Winter 1398, pp. 325-309 [In Persian]

30. United Nations, Security Council, Resolution 2042 (2012), S/RES/2042 (2012) (14 April 2012).

31. United Nations, Security Council, Resolution 2043 (2012), S/RES/2043 (2012) (21 April 2012).

32. Vakil, Amir Saed et al., (2010), A Review of Philosophical Schools of International Law, Tehran: Mizan Publications

33. Waezi, Mahmoud (2007). Methods of Application of Mediation in International Conflicts, Quarterly Journal of International Studies, No. 9.

34. Waltz, Kenneth (1979). Theory of International Politics. New York: McGraw Hill.

35. Yazdan Fam, Mahmoud (2008), International Rules and Norms: Origin, Transformation and Influence, Quarterly Journal of Strategic Studies, Eleventh Year, No. 4, Serial No. 42, pp. 778-758.